

Från drabbad till dysfunktionell?

En postkolonial kritisk diskursanalys av Sveriges biståndsreform

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

Development aid has been criticized for maintaining an unequal power relationship between donors and recipients and has therefore been compared to a form of colonialism.

Post-colonial critics of development work argue that it reproduces colonial discourses, in which aid recipients are portrayed as subordinate to Western donors. This unequal power relationship also manifests itself materially, for example, because aid often is conditioned. This implies that aid is given provided that the recipients meet certain requirements. This paper makes use of a critical discourse analysis to examine how Sweden as a donor versus recipients are portrayed in the new Swedish aid reform. The reform includes new conditions for aid. Particular focus is placed on how the portrayal has changed compared to the previous policy for Swedish development aid. The paper is based on postcolonial theory. The analysis shows that Swedish aid policy is characterized by colonial discourses both before and after the reform. At the same time, the portrayal of recipients has slightly changed. Recipients are now to a greater extent attributed negative characteristics, rather than being portrayed as vulnerable sufferers. In particular, recipients and other non-Western actors have become more passive and less empowered in relation to their development.

Keywords: Development aid, aid conditionality, discourse analysis, postcolonialism.

Antal ord: 9 801

Förord

Jag vill rikta ett stort tack till min handledare Roger Hildingsson för all hjälp och vägledning jag fått under uppsatsskrivandets gång. Jag vill även tacka mina opponenter, som under våra seminarier kommit med värdefull feedback och goda råd.

Tack!

Ebba Hellman, maj 2024

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Introduktion.....	1
1.2 Syfte och frågeställningar.....	2
1.3 Om utvecklingsbistånd och den svenska reformen.....	3
1.4 Textens disposition.....	4
2. Teori.....	4
2.1 Diskurs.....	4
2.2 Postkolonialism.....	5
2.3 Postkolonialism och utveckling.....	6
3. Tidigare forskning.....	8
4. Metod och material.....	9
4.1 Kritisk diskursanalys.....	9
4.2 Operationalisering och analysverktyg.....	10
4.3 Metod- och teoridiskussion.....	12
4.4 Material och avgränsningar.....	14
5. Analys.....	15
5.1 Sverige som den drivande aktören.....	15
5.2 Utsatthet och negativ andrafiering.....	20
5.3 Osynliggörande av kontext och ansvar.....	23
5.4 Sammanfattning av analys.....	24
6. Diskussion.....	26
7. Avslutande reflektioner.....	28
Referenser.....	30

1. Inledning

1.1 Introduktion

More than half the people of the world are living in conditions approaching misery. Their food is inadequate. They are victims of disease. Their economic life is primitive and stagnant...For the first time in history, humanity possesses the knowledge and skill to relieve the suffering of these people. (Truman 1949, se Browne 2022:15)

Så sa Harry Truman om det som skulle komma att bli fenomenet utvecklingsbistånd, i samband han installerades som USA:s president. Browne (2022:15) kallar Trumans uttalande för “a statement of pure altruism”. Han menar dock att det som först beskrevs som en form av internationell välgörenhet, istället blev ett sätt för biståndsgivare att tillvarata sina egna intressen (ibid). Utvecklingsbistånd har många gånger liknats vid kolonialism. Kritiker menar att biståndet upprätthåller en ojämlik maktrelation mellan givare och mottagare. Detta bland annat på grund av att bistånd ofta är villkorat (se till exempel Fentahun 2023). Att bistånd villkoras innebär att det ges under förutsättning att mottagarlandet uppfyller vissa (av givaren) förutbestämda krav (Kishore 2017, se Guillaumont et al. 2023).

Utvecklingsbistandsindustrin har också kritiserats för att reproducera koloniala diskurser. Detta genom att skilja mellan “vi” och “dem” (givare och mottagare av bistånd) och framställa de senare som på olika sätt underordnade. Sådana framställningar är sammankopplade med den ojämlika maktrelationen mellan givare och mottagare, och anses legitimeras västerländsk dominans och styrning av andra.

I december 2023 presenterade Sveriges regering och Sverigedemokraterna en reform av svenskt bistånd. Kritiker har kallat reformen för “...ett skifte med mindre fokus på de utsattas behov, och mer fokus på svenska intressen.” (Concord 2023) Jag återkommer till vad reformen innebär mer konkret i nästa avsnitt, men två huvudsakliga förändringar kan nämnas redan här. Regeringen vill se stärkta synergier mellan utvecklings- och andra politikområden. Detta bland annat för att, i samband med utvecklingsarbete, också driva och värna svenska intressen (Regeringskansliet 2023:5). Biståndet ska också tydligare vara just villkorat, i synnerhet genom villkor kopplade till migration (Svahn & Haglund 2023; Regeringskansliet 2023:16,20). OECD:s kommitté för bistånd konstaterar att migrationens ökande betydelse i

många givarländer, har satt tryck på finansiärer av utvecklingssamarbete att också bidra till det egna landets migrationspolitiska mål (Development Assistance Committee [DAC] u.å.). Det är därför möjligt att fler givarländer kommer följa Sveriges exempel framöver. Guillaumont et al. (2023) påpekar att bistånd aldrig har givits helt villkorslöst, men att villkoren på senare år i högre utsträckning har kommit att handla om att uppfylla antingen gemensamma intressen, eller givarländernas egna intressen.

1.2 Syfte och frågeställningar

Jag utgår från ett diskursanalytiskt angreppssätt, som bygger på premissen att hur vi talar om något, formar vår förståelse för det, och får återverkningar på vad som anses legitimt att göra. Givet detta utgår jag från att diskursen kring bistånd förändras när biståndspolitiken gör det. Mitt syfte kan sägas vara tvådelat; dels vill jag undersöka om koloniala diskurser präglar svensk biståndspolitik, framförallt vill jag titta på hur diskursen kring Sverige kontra biståndsmottagare har förändrats med den nya reformen. Givet att en negativ framställning av länder och människor utanför väst anses legitimera västerländsk dominans och styrning, är min initiala tanke att framställningen av biståndsmottagare skulle bli mer negativt laddad i takt med att man dels använder bistånd för att gynna egna intressen, dels villkorar biståndet, vilket kan sägas vara ett sätt att försöka just styra eller kontrollera mottagarländer. Det finns mycket forskning kring hur biståndsgivare idag reproducerar negativa framställningar av länder och människor utanför västvärlden. Jag har däremot inte hittat någon forskning kring huruvida denna framställning förändras i takt med att bistånd i högre utsträckning används för egen vinning och/eller villkoras. Detta trots att villkorandet eller icke-villkorandet av bistånd har debatterats flitigt, och trots att biståndsvillkor och förekomsten av koloniala diskurser båda ses som (materiella respektive språkliga) fenomen som upprätthåller den ojämlika maktrelationen mellan väst och icke-väst. Jag gör därför en kritisk diskursanalys, där jag tittar på hur Sverige som biståndsgivare respektive mottagarländer framställs i regeringens nya reform, samt på hur denna framställning har förändrats jämfört med tidigare policy för svenskt utvecklingssamarbete. Analysen tar utgångspunkt i postkolonial teori. Mina frågeställningar är som följer nedan.

- *Hur framställs Sverige som givare kontra biståndsmottagare i regeringens biståndsreform, sett ur ett postkolonialt perspektiv?*
- *Hur har denna framställning förändrats med reformen?*

1.3 Om utvecklingsbistånd och den svenska reformen

Sverige betalar ut två sorters bistånd: humanitärt bistånd och utvecklingsbistånd. Det förra syftar till att rädda liv och lindra nöd vid akuta händelser, som till exempel väpnade konflikter eller naturkatastrofer. Utvecklingsbiståndet är istället ett långsiktigt stöd till andra länder, vilket ska användas för att bekämpa fattigdom och förtryck. Det långsiktiga utvecklingssamarbetet genomförs antingen bilateralt eller multilateralt; stödet ges antingen direkt till ett visst land/en viss region, eller till internationella organisationer som i sin tur fördelar det. Dessa organisationer inkluderar olika FN-organ, Världsbanken och EU:s gemensamma utvecklingssamarbete. Ibland ges både humanitärt och utvecklingsbistånd samtidigt till samma land (Sida 2021).

Reformen av svenskt bistånd innefattar som nämnt ett större fokus på att, i anslutning till utvecklingssamarbete, också värna svenska intressen globalt och bilateralt med andra länder (Regeringskansliet 2023:4). Bland annat ska svenskt näringsliv ges större plats inom utveckling. Biståndet kommer också i högre grad att villkoras. Stöd ska till exempel ges i utbyte mot att mottagare också tar emot medborgare som ska utvisas från Sverige, och biståndet ska kunna fasas ut i de fall mottagarna visar "bristande reformvilja" (Regeringskansliet 2023:22,26). Andra förändringar inkluderar ett ökat fokus på fattigdomsbekämpning genom jobbskapande och handel, att det bilaterala utvecklingsbiståndet ska begränsas till 30 länder, istället för dagens 36, samt att mindre bistånd ska kanaliseras via multilaterala organisationer och mer via civilsamhället (Svahn & Haglund 2023; Regeringskansliet 2023:4).

1.4 Textens disposition

Texten som följer inleds med en redogörelse för begreppet *diskurs*, samt en presentation av den postkoloniala teori som kommer att användas. Särskilt fokus läggs vid hur postkolonial teori kan kopplas till samtida utvecklingsarbete. Därefter följer en översikt över forskning kring koloniala diskurser i relation till utveckling. I avsnitt fyra redogörs för kritisk diskursanalys som metod, samt min operationalisering. Avsnittet innehåller även en diskussion kring valet av metod och teori, samt en redogörelse för det material som analyseras. I avsnitt fem presenteras själva analysen och vad den kommer fram till. Detta åtföljs av en diskussion kring resultatet, samt vilka förändringar i diskursen kring bistånd som hade varit önskvärda, sett ur ett postkolonialt perspektiv. I de avslutande reflektionerna diskuteras svårigheter under arbetsprocessen, samt förslag till vidare forskning.

2. Teori

2.1 Diskurs

För att förstå vikten av att undersöka hur man talar om bistånd, samt förstå kritisk diskursanalys som metod, krävs också en förståelse för själva begreppet *diskurs*. Winther-Jørgensen och Phillips (2000:7) definierar diskurs som “...ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen).” Begreppet inbegriper både teoretiska och metodologiska aspekter. Diskursbegreppet kan ses som en form av teori i det avseendet att det bygger på vissa ontologiska och epistemologiska antaganden gällande vilken roll språket spelar i konstruktionen av världen. Begreppet grundar sig i en föreställning om att vi, genom språket, inte kommunicerar objektiv fakta om världen, utan snarare aktivt *skapar* den (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:10,16). När vi talar om länder utanför väst eller mottagare av bistånd kan vi alltså inte beskriva dessa på ett objektivt sätt. Istället kommer vårt sätt att tala forma vår förståelse för de länder vi talar om, och de människor som lever där. Winther-Jørgensen och Phillips (2000:10) skriver att diskursanalysen är “...en teoretisk och metodologisk helhet - en paketslösning.” Detta paket innehåller metodologiska riktlinjer för hur man kan ta sig an ett problem empiriskt, men för att kunna använda diskursanalys som metod måste man acceptera ovan nämnda teoretiska och filosofiska utgångspunkter

(ibid). Av den anledningen väljer jag att redogöra för diskursbegreppet redan i teoriavsnittet, även om diskurs kan ses både som teori *och* metod.

Diskurs är en form av social praktik, vilken står i ett *dialektiskt* förhållande till andra sociala praktiker. Det innebär att diskurs dels *skapar* den sociala världen, men också *skapas* av den. Hur vi talar om en viss del av världen formar vår bild av den platsen, samtidigt som vad vi över huvud taget “kan” säga, formas av den bild av platsen som redan finns (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:67-69). Diskursen får också återverkningar på vad som anses legitimt eller rätt att göra. Theo van Leeuwen - som jag återkommer till i metodavsnittet - lägger särskilt fokus vid detta. Han påpekar att diskurs inte bara speglar och formar andra sociala praktiker, utan också legitimerar dem (van Leeuwen 2008:105-106).

2.2 Postkolonialism

Postkolonialism antas ibland syfta på “efter kolonialismen”, vilket inte är termens rätta innebörd (Ashcroft et al. 1995, se McEwan 2019:24). Även om kolonialism inte längre finns som förut, har konceptet inte heller förpassats till det förflutna. Dels har tidigare kolonialmakter, som Storbritannien och Frankrike, fortfarande utspridda territorier runt om i världen. Framförallt, menar postkoloniala kritiker, åtnjuter rika nationer fortfarande fördelar genom att dominera och exploatera länder utanför väst, men med nya medel (McEwan 2019:24-26). Begreppet postkolonialism kan antingen syfta till detta tillstånd, eller - som i den här uppsatsen - till teorier och metoder som används för att kritisera det (Radcliffe 1999, se McEwan 2019:29).

Edward Said anses ofta ha lagt grunden för postkolonial teori genom sin bok *Orientalism*. I den hävdar Said att kolonialismen inte bara var en form av militär och ekonomisk dominering, utan också en diskurs av dominering. *Orientalism* handlar om hur västvärlden, genom bland annat olika typer av texter, skapade en missvisande bild av Orienten (idag Mellanöstern). Det legitimerade i sin tur maktutövande över den delen av världen (Said 1978, se McEwan 2019:75-76). Denna syn på kunskap (eller kunskapsproduktion) och makt som tätt sammanvävda, är central för postkoloniala teoretiker (McEwan 2019:31). Said fokuserar på hur västvärlden diskursivt har skapat en motsättning mellan *jaget* (Europa, väst, “vi”) och det främmande *andra* (Orienten, Östern, “dem”) - en process som kallas för *othering*, eller på svenska *andrafiering* (Said 1978, se McEwan 2019:76). Detta skapande av *dikotomier* - även kallade motsatspar - är centralt för studier av

koloniala diskurser. Kort sagt tittar man på vilka grupper som ställs mot varandra, och vilka egenskaper de tillskrivs (Loomba 2008:56). Koloniala diskurser kännetecknas dels av själva uppdelningen mellan “vi” och “dem”, men kanske framförallt av att “vi:et” tillskrivs positiva egenskaper, och/eller “de andra” negativa egenskaper. Vi:et upphöjs därmed till normen. Postkolonial teori syftar till att belysa hur sådana framställningar fortfarande förekommer idag, och hur de - precis som de legitimerade kolonialism - också legitimerar vårt samtida tillstånd av västerländsk dominans (Radcliffe 1999, se McEwan 2019:29).

2.3 Postkolonialism och utveckling

Många forskare har argumenterat för att internationellt utvecklingsarbete bygger på praktiker, men också uppfattningar och attityder, som härstammar från kolonialismen. McEwan menar att hela “utvecklingsprojektet” är en del av vad postkoloniala teoretiker ser som västvärldens universaliserande och arroganta diskurs kring länder utanför väst. Genom att hävda att dessa stater behöver utvecklas, definierar man dem indirekt som underutvecklade, bristfälliga eller eftersatta (McEwan 2019:36-39). Vad gäller utvecklingsarbete, utvecklingsbistånd inräknat, har postkoloniala studier påvisat hur man inom detta arbete, medvetet eller omedvetet, skapar eller reproducerar dikotomier som ställer väst och icke-väst, givare och mottagare av bistånd (“vi” och “dem”) mot varandra. Det kan dels handla om att biståndsgivare tillskriver mottagare negativa egenskaper, dels om att de framställer sig själva som överlägsna på olika sätt; som modernare, mer utvecklade eller mer moraliska (McEwan 2019:151).

Det finns givetvis skillnader mellan samtida diskurser kring utveckling och de diskurser som förekom under kolonialismens storhetstid. Ziai, som jag återkommer till i avsnitt tre, poängterar till exempel att människor utanför västvärlden inte längre porträtteras som underlägsna eller underutvecklade på grund av sin ras, utan på grund av historiska och kulturella skäl. Därtill talar man idag oftast om underutvecklade samhällen och regioner, snarare än människor. Eftersom underutveckling inte längre tillskrivs orsaker grundade i rasism, anses det idag också möjligt för samhällen utanför västvärlden att “koppa ikapp”. Detta genom modernisering, industrialisering och tillväxt. Problemet är att västvärlden fortsatt ses som normen för utveckling; som något “de andra” bör eftersträva (Ziai 2016:30-31,33). Dikotomier av slaget bättre/sämre kvarstår alltså, även om de tar sig uttryck på ett mer subtilt sätt.

Postkolonial kritik av diskurser inom utvecklingsarbete rör särskilt vad McEwan kallar *agency*, vilket på svenska skulle kunna översättas till *agens* eller handlingsförmåga. Kritiker menar att biståndsgivare ofta antas vara och utmålas som drivande, medan mottagare av bistånd betraktas som passiva och oförmögna att sköta sina egna angelägenheter. De ses därmed som i behov av hjälp eller styrning utifrån (McEwan 2019:266; Crewe & Harrison 1998:69). Denna uppdelning är sammanflätad med ovan nämnda diskurser som skiljer mellan det moderna, utvecklade väst och det omoderna, outvecklade icke-väst. Det är också vanligt att människor i mottagarländer beskrivs som utsatta för fara, eller som sårbara. Även detta legitimerar ingripanden från västvärlden, som måste lägga sig i "för deras skull" (McEwan 2019:164).

Diskurser kring utveckling tenderar därtill att formas av västvärldens normer, utan att man än tar hänsyn till kontexten i (den icke-västliga) verkligheten. McEwan tar upp barnarbete som exempel: i vissa delar av Subsahariska Afrika tvingas barn arbeta eftersom den vuxna populationen minskat till följd av AIDS-HIV. En sådan lokal kontext tas dock inte hänsyn till, utan aktörer i väst arbetar för generella förbud mot barnarbete. Detta både skapar och skapas av en diskurs där "den andre" utmålas som illiberal och ociviliserad som kränker barns rättigheter, utan att anledningen bakom detta beaktas. Det faktum att västvärlden bidrar till dessa rättighetskränkningar genom den nyliberala globala ekonomin, ignoreras ofta helt. Därtill får diskursen negativa återverkningar på barnens situation: de måste fortfarande arbeta för att överleva, men tvingas på grund av förbud att istället arbeta inom oreglerade, mindre synliga (och därmed farligare) sektorer (McEwan 2019:163-165).

Utvecklingsdiskursens utformning spelar en avgörande roll för hur människor tänker kring utveckling, hur politiker formar utvecklingsprogram och hur biståndsarbetare uppfattar sig själva och sitt arbete (Ziai 2016:1). Detta i enlighet med teorin om diskurs, som säger att hur vi talar om ett visst fenomen, formar vår förståelse för det, och avgör vad som är legitimt att göra (se avsnitt 2.1). Liksom koloniala diskurser legitimerade västvärldens ingripande i andra länder under kolonialtiden, menar McEwan (2019:206) att de rättfärdigar nutida inblandning eller styrning som sker "i utvecklingens namn".

3. Tidigare forskning

Aram Ziai utforskar i sin bok *Development Discourse and Global History* hur diskursen kring utveckling har förändrats under 1900-talet och fram till idag. Sedan 1980-talet har flera nya koncept introducerats inom utvecklingsarbete. Dessa inkluderar *hållbar utveckling* och *deltagande*. Konceptet deltagande (eller andra varianter av det, som *partnerskap* eller *samarbete*) handlar om att mottagarländer själva ska få bestämma vad utveckling innebär *för dem* (Ziai 2016). McEwan (2019:279) beskriver implementeringen av detta begrepp som ett försök att gå bortom den passivitet som ofta tillskrivs mottagare av bistånd (se avsnitt 2.3). Ziai ställer sig dock frågande till om detta, till synes progressiva koncept, verkligen har förändrat utvecklingsdiskursen i grunden. Genom kvalitativa intervjuer med personal från olika utvecklingsorganisationer identifierar han vissa motsättningar, vilka han menar grundar sig i att nya koncept inte är förenliga med reglerna för utvecklingsdiskursens utformning. För att ge ett exempel: samtidigt som utvecklingsorganisationer förespråkar just deltagande, partnerskap och självbestämmande, präglas deras policier fortfarande av villkor, och deras diskurs kring utveckling bygger på förutbestämda uppfattningar om hur ett önskvärt samhälle ser ut (Ziai 2016).

På liknande sätt belyser Strand (2022) hur Storbritanniens departement för internationell utveckling (DFID), trots anammandet av termen *utvecklingspartnerskap*, i sin policy för utvecklingssamarbete med Sydafrika fortsatt reproducerar dikotomier som skiljer mellan det utvecklade Storbritannien och ett Sydafrika "på väg att utvecklas". DFID:s policy framställer också skillnaderna mellan Storbritannien och Sydafrika som något naturligt, något som bara är, utan att ta hänsyn till det politiska och historiska sammanhang där dessa skillnader har uppstått. Strand menar till exempel att Storbritannien själva på ett sätt är ansvariga för att situationen ser ut som den gör i Sydafrika. Detta bland annat eftersom Storbritannien genom handel och lån stödde apartheidregimen - något som inte tas upp över huvud taget i policyn.

Ett annat koncept som kan ses som ett försök att gå bortom passiviteten, handlar om att uppmärksamma och tillvarata inhemsk kunskap i länder utanför väst. Lindh och Haider (2010) tittar på olika texter som handlar om just sådan kunskap, framtagna av aktörer som Världsbanken, UNESCO och UNDP - FN:s utvecklingsprogram. Inte heller detta, till synes progressiva koncept, lyckas emellertid förändra utvecklingsdiskursens grundläggande struktur. Istället porträtteras innehavare av traditionell kunskap som oförmögna att använda

den i sitt eget bästa intresse (och därmed fortfarande i behov av styrning utifrån). Samtidigt är dessa nya begrepp, enligt Ziai, inte helt meningslösa. Även om de är avpolitiserade och inte lyckas förändra utvecklingsdiskursens ordning, kan de fortfarande störa den, framhäva problem, och därmed lägga grunden för förändring (Ziai 2016).

Vissa forskare går bortom den textuella aspekten av diskurs, och fokuserar på dess återverkningar på andra sociala praktiker. Watson (2013) undersöker till exempel hur det han kallar "jaget-över-dem-ordningen" i utvecklingsdiskurs, återspeglar sig i och formar hur biståndsarbetare i södra Afrika interagerar med lokala medborgare. Jag kommer inte gå in på vilka konsekvenser den svenska diskursen kring biståndsmottagare får för icke-diskursiva praktiker. I vilket fall kan det vara intressant att ha denna tidigare forskning i åtanke, då den pekar på vikten av att granska just diskurs.

4. Metod och material

4.1 Kritisk diskursanalys

Kritisk diskursanalys (CDA) är ett av flera diskursanalytiska angreppssätt. CDA lägger särskilt fokus vid hur diskurser skapar och/eller upprätthåller ojämlika maktförhållanden (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:69). Jag utgår från Norman Faircloughs modell för kritisk diskursanalys, där varje kommunikativ händelse (ett fall av språkbruk) ges tre *dimensioner*: först och främst är den en text eller ett tal; för det andra är den en diskursiv praktik; för det tredje är den en social praktik (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:74). I analysen av den kommunikativa händelsen som text (i mitt fall reformagendan respektive föregående policyramverk för svenskt bistånd) undersöker man hur diskursen konstrueras rent språkligt. Detta genom att titta på bland annat ordval och grammatik. Textens innehåll påverkas av vad Fairclough kallar *diskursordningen* - summan av de diskurstyper som används inom den givna domänen, vilka sätter gränser för vad man "kan" säga. Detta avgörs dels av hur man normalt sett talar eller skriver om ett visst fenomen, dels av vilken genre texten tillhör; reformagendan följer (med största sannolikhet) vissa "regler" för hur officiella texter som släpps av regeringen är utformade (Fairclough 1995, se Winther-Jørgensen & Phillips 2000:73). Av vikt är att diskursordningen inte bara formar, utan också formas av texten. En text kan därmed förändra hur vi talar om något generellt, och vad vi "kan" säga

(Winther-Jørgensen & Phillips 2000:75-76). Det är denna förändring jag vill komma åt. När man analyserar den andra dimensionen - diskursiv praktik - tittar man på hur texten kommit till, och på vem eller vilka som är dess målgrupp. Detta kan göras till exempel genom att man tittar på vilka led en text går igenom innan den trycks. Man kan också "...sociologiskt klarlägga texternas tillblivelse- eller avkodningsvägar." (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:85-86). Ofta underlåter man dock att göra det, och tar en mer lingvistisk utgångspunkt i själva texten, vilket jag kommer göra (ibid). I analysen av den sista dimensionen - social praktik - tittar man på textens konsekvenser för den bredare sociala praktiken, med ett särskilt fokus på huruvida texten upprätthåller eller förändrar diskursordningen, och därmed den rådande sociala ordningen. Vid förändring läggs särskild vikt vid huruvida ojämlika maktförhållanden förstärks eller ifrågasätts genom att man framställer verkligheten på ett nytt sätt (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:74-76,90). CDA skiljer sig från många andra diskursanalytiska metoder i det avseendet att Fairclough menar att det finns andra sociala praktiker än de diskursiva, vilka fungerar enligt andra logiker. Dessa kan till exempel vara institutionaliseringar av bestämda former av socialt handlande (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:68). Diskursanalysen är inte tillräcklig för att komma åt dessa icke-diskursiva praktiker, utan här är det nödvändigt att använda annan relevant teori, i mitt fall postkolonialism (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:90).

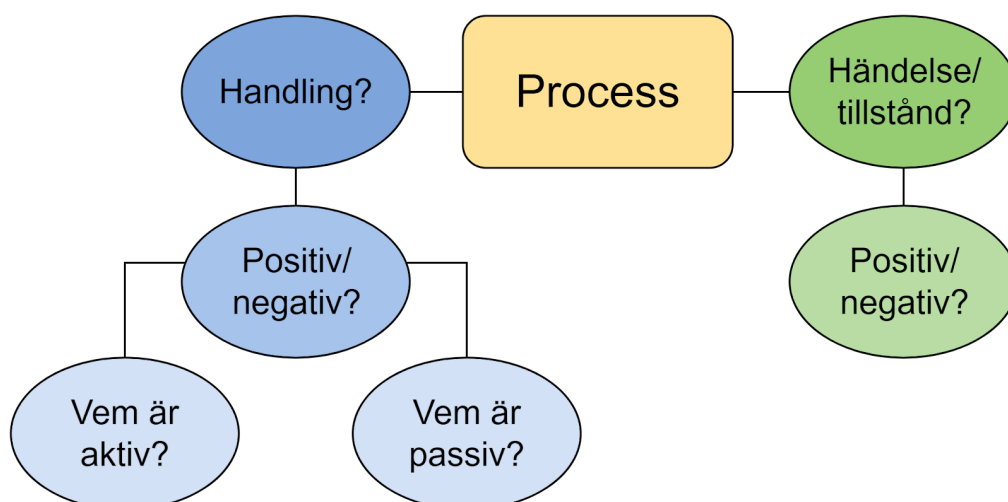
4.2 Operationalisering och analysverktyg

Vad gäller själva textanalysen i en kritisk diskursanalys, finns en mängd redskap att använda sig av. Relevant för mitt syfte och mina frågor är att undersöka hur Sverige respektive mottagare av bistånd framställs. Med utgångspunkt i den postkoloniala teori som presenterats ovan, och dess koppling till samtida utvecklingsarbete, kommer jag att undersöka vilka egenskaper texterna tillskriver Sverige och/eller andra aktörer i väst, respektive biståndsmottagare. Här tittar jag på vem eller vilka som utmålas som drivande (som att de har agens) respektive passiva. Jag tittar även på vilka ord man väljer att beskriva olika aktörer med. Ord utgör kärnan i de utsagor vi gör, och är därför centrala i diskursanalys (Spitzmüller & Warnke 2011, se Boréus & Seiler Brylla 2018:321). Vidare undersöker jag huruvida man uppmärksammar den kontext i vilken mottagarländernas problem finns eller har uppstått. Detta inkluderar huruvida man tar hänsyn till västvärldens eventuella negativa inverkan på länder utanför väst.

För att undersöka huruvida man tar hänsyn till kontext, samt västvärldens eventuellt negativa inverkan, tittar jag på *processer* i texten. Dessa kan språkligt beskrivas antingen som handlingar, händelser eller tillstånd. En handling är något som utförs av någon; en händelse är något som inträffar utan att någon har handlat avsiktligt; ett tillstånd är något som “bara är” på ett visst sätt, språkligt beskrivs denna process ofta med hjälp av verben “vara” eller “ha” (Boréus & Seiler Brylla 2018:330-331). Att beskriva något som en händelse eller ett tillstånd snarare än en handling, trots att någon uppenbart varit inblandad i det som sker, kan vara ett sätt att frånta denna någon ansvar för det inträffade. Detta kan till exempel göras genom att man ersätter verb med substantiv. Istället för att skriva att “någon utreder något”, kan man skriva att “en utredning pågår”. Ett annat sätt att osynliggöra aktörer på är genom att sätta processen och dess mål i fokus. I meningen “flickor utsätts för våld” har den som begår våldet osynliggjorts (Boréus & Seiler Brylla 2018:335-336).

Gällande handlingar är det först och främst intressant att titta på vilka typer av handlingar som olika aktörer tillskrivs; kanske väljer man att synliggöra en viss aktörs inblandning i positiva processer, men osynliggör inblandningen i negativa, eller tvärtom. Detta kan kopplas till hur Sverige respektive mottagare framställs; vilka typer av handlingar tillskrivs de? Därtill vill jag, som nämnt, undersöka vem som porträtteras som drivande respektive passiv i de handlingar som beskrivs. Här utgår jag från van Leeuwens ramverk över hur aktörer kan representeras i text och därmed i diskurs. Det van Leeuwen kallar *aktivering* sker när en aktör beskrivs som den aktiva kraften i en handling, som den som gör något; *passivering* sker när aktören istället framställs som underkastad handlingen, som “mottagare” av den (van Leeuwen 2008:33).

Van Leeuwen går emellertid närmare in på hur aktivering respektive passivering språkligt kan se ut. Till exempel kan en aktör porträtteras som aktiv genom att man skriver rakt ut att denne gör något. Aktören kan också tilldelas en aktiv roll genom att textförfattaren skriver att något sker genom eller på grund av nämnda aktör (ibid). En så djupgående lingvistisk textanalys faller dock utanför mitt syfte. Detsamma gäller Boréus och Seiler Bryllas ramverk över olika typer av processer. De skiljer till exempel mellan materiella, mentala och verbala processer, vilket jag inte kommer att gå närmare in på (Boréus & Seiler Brylla 2018:333). Det intressanta för mig är att se vilka processer som beskrivs som handlingar, händelser eller tillstånd, och vems ansvar och handlingsförmåga som (o)synliggörs i vilka sammanhang. Ramverket för hur jag kodar processer i texten illustreras av figur 1.

Figur 1: Ramverk för analys av processer i text.

4.3 Metod- och teoridiskussion

I det följande kommer jag att motivera varför jag valt att arbeta med den metod och den teori jag gör. Jag kommer också att ta upp kritik av CDA och postkolonialism. Anledningen till att jag slår ihop teori- och metoddiskussionen i ett avsnitt, är att de båda, vid kritisk diskursanalys, är tätt sammankopplade och måste passa ihop (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:10). Det blir därmed svårt att motivera valet av metod respektive teori var för sig.

Det finns flera typer av textanalyser. Jag har valt att arbeta med diskursanalys givet att jag inte enbart är intresserad av hur givare och mottagare av bistånd framställs, utan också av vilka konsekvenser detta kan få *utanför* texten. Den kritisk-diskursanalytiska traditionens betoning på att språket formar vår bild av världen och våra handlingar, är av vikt för att det över huvud taget ska vara intressant att undersöka hur man skriver om biståndsgivare och mottagare. Diskursanalysen gör det också möjligt att spåra länkarna mellan det som skrivs eller sägs rakt ut, och det dolda, underliggande (Loomba 2008:56). Ingen skulle rimligen skriva rakt ut att givare av bistånd är överlägsna mottagare. Istället måste analysen komma åt just det underliggande budskapet, vilket ges uttryck för mer implicit, till exempel genom en viss grammatisk uppbyggnad av den aktuella texten (se avsnitt 4.2).

Det finns olika varianter av diskursanalys, varav två (utöver CDA) är diskursteori och diskurspsykologi. Dessa har jag valt bort av två anledningar. Först och främst handlar det om

vad som ses som diskurs. Inom CDA utgår man, som nämnt, från att det finns icke-diskursiva praktiker, som fungerar enligt andra logiker än de diskursiva (se avsnitt 4.1). I fråga om bistånd tänker jag att en icke-diskursiv praktik är etableringen av biståndsgivning genom organisationer som FN, EU och DAC (OECD:s kommitté för bistånd). Även flödet av pengar från givare till mottagare bör ses som en icke-diskursiv, materiell praktik. Diskursteori skiljer sig från CDA genom att den ser alla praktiker som diskursiva. Diskurspsykologin hamnar någonstans mellan de två i denna fråga (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:42). Därtill är frågan om makt central för denna uppsats; problemet med koloniala diskurser är att de frodar ett ojämlikt maktförhållande mellan västvärlden och andra länder. CDA fokuserar dels på hur världen konstrueras genom diskurs, dels på hur dessa diskurser främjar vissa gruppers intressen. Diskursteori och diskurspsykologi å andra sidan ser inte makt som något som tillhör specifika grupper, varför CDA harmonierar bättre både med mitt syfte, och med postkolonialismen som teori (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:20,69). CDA som metod är kritisk i den mening att den inte bör uppfattas som neutral, utan står på den svagare partens sida (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:70; Boréus & Seiler Brylla 2018:307-308). Postkolonial teori är också kritisk, och fokuserad på att belysa ojämlika maktförhållanden. Därtill delar CDA och postkolonialism synen på kunskap och fakta som något som skapar världen, snarare än att objektivt berätta om den. De två passar alltså ihop, och delar ontologiska och epistemologiska premisser gällande språkets roll, vilket är en förutsättning för att man ska kunna använda dem tillsammans (Winther-Jørgensen & Phillips 2000:10).

Gällande operationalisering konstaterar Strand (2022:372) att det är svårt att i praktiken mäta diskursiv kolonialitet, samt att det inte finns något givet ramverk för att göra detta. Jag har därför valt att, utifrån den teori jag använder, bygga mitt eget. Det finns med säkerhet andra saker jag kunde ha tittat på för att undersöka koloniala drag i texterna. Av utrymmesskäl är det inte möjligt att täcka allt. Jag har valt att fokusera på porträttering. Detta då en viss porträttering, som nämnt, har legitimerat västvärldens dominering över och styrning av andra. Det ligger därför nära till hands att tänka att porträtteringen skulle förändras, för att legitimera reformen. Jag gör alltså inte en *komplett* postkolonial granskning av reformen (frågan är om det över huvud taget är möjligt). Det är inte heller mitt syfte. Därtill hävdar jag inte att reformen inte kan legitimeras också genom andra diskurser, som rör andra aspekter av texten än porträtteringen av givare och mottagare. Jag återkommer till detta när jag i avsnitt sex ger förslag till vidare forskning.

Den som ställer sig kritisk till användandet av diskursanalys skulle kunna hävda att det, i en värld präglad av fattigdom och förtryck, är *onödigt* att fokusera på språk. Kanske borde vi istället fokusera på att lösa materiella problem. På liknande sätt menar kritiker av postkolonial teori att den, med sitt fokus på diskurs och representation, förbiser eller bagatelliserar materiella förhållanden och ekonomiska strukturer som formar maktrelationer och ojämlikheter. CDA som metod utgår dock, som nämnt, från att språket är centralt även för materiella, icke-diskursiva praktiker (se avsnitt 4.1). Hur vi talar om ett visst problem får konsekvenser för hur vi sedan angriper det “i verkligheten”, varför språk och diskurs fortfarande är relevant (McEwan 2019:146,181; Ziai 2016:212-213).

CDA-studier har därtill kritiserats för att vara ovetenskapliga, utifrån ståndpunkten att vetenskap ska vara objektiv. Givet att CDA utgår från att kunskap aldrig kan vara objektiv, menar många CDA-anhängare istället att forskare *bör* använda sin position till att kritiskt granska maktförhållanden (Boréus & Seiler Brylla 2018:341). Med det sagt kommer diskursanalys (och vissa andra typer av textanalyser också) alltid med ett visst mått av subjektivitet i analysen av empirin. Detta går inte att komma ifrån helt, men hanteras här dels genom en redogörelse för hur koloniala diskurser operationaliseras, och varför, dels genom inkluderande av citat som exemplifierar hur texterna har tolkats.

4.4 Material och avgränsningar

Materialet som analyseras är reformagendan *Bistånd för en ny era - Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt* (Regeringskansliet 2023). Då jag vill undersöka förändring över tid, inkluderar jag även dess föregångare *Policyramverk för svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd* (Regeringskansliet 2016). Givetvis finns annat material jag skulle kunna undersöka för att få grepp om hur diskursen kring biståndsmottagare ser ut och har förändrats. Jag tänker till exempel på riksdags- eller tv-debatter. Givet både ord- och tidsbegränsning är det dock nödvändigt att göra en avgränsning. Jag har valt att arbeta med biståndsreformen och föregående policyramverk då att dessa texter anger riktningen för svenskt bistånd idag, respektive före reformen (Regeringskansliet 2023:3; Regeringskansliet 2016:1). Detta implicerar att texterna får återverkningar på hur svensk biståndspolitik bedrivs (eller tidigare bedrevs) på det stora hela, till exempel genom att påverka hur de förordningar och strategier som styr Sidas arbete är utformade. De två texterna kan också enkelt jämföras med varandra, då regeringen uttryckligen skriver att den nya reformen *ersätter* föregående

ramverk (Regeringskansliet 2023:3). Med det sagt hade annat material säkert kunnat ge ytterligare djup åt analysen. Skrivelser som ges ut av regeringen är troligtvis mer formella - och omfattas av striktare regler för vad man "kan" säga - än till exempel utsagor i debatter. Samtidigt kan man tänka sig att detta innebär att om koloniala diskurser går att återfinna i dessa skrivelser, hade de troligtvis återfunnits även i andra, mindre formella sammanhang. Slutligen vill jag poängtera att vissa avgränsningar gjorts även inom det valda materialet. Till exempel har jag inte analyserat de textstycken som uteslutande handlar om humanitärt bistånd eller militärt stöd till andra länder, eftersom uppsatsens syfte rör just utvecklingsbistånd.

5. Analys

5.1 Sverige som den drivande aktören

Jag inleder detta avsnitt med att redogöra för vilka olika deltagare som förekommer i biståndsreformen. Därefter följer en analys av vilka roller dessa tilldelas; vem eller vilka som porträtteras som drivande respektive passiva.

De deltagare som frekvent förekommer i texten är Sverige; svenska företag, myndigheter och civilsamhällesorganisationer; EU-institutioner och FN-organ; mottagarländer; civilsamhällesorganisationer, myndigheter och andra aktörer i mottagarländer, inklusive partnerorganisationer till svenska civilsamhällesorganisationer; samt medborgare i mottagarländer. De sistnämnda beskrivs ibland som just medborgare - människor som lever i mottagarländerna - ibland utifrån en roll, som till exempel "journalister" eller "människorätts- och demokratiförsvare".

Reformen präglas av att Sverige och/eller olika svenska aktörer, såsom svenska myndigheter och företag, porträtteras som drivande i de (positiva) handlingar som utförs. Vissa gånger har handlingarna ingen tydligt definierad mottagare. Några exempel inkluderar:

För att bidra till utbildning och livslångt lärande avser regeringen att...bidra till förbättrad tillgång till rent vatten, sanitet och hygien i skolor... (Regeringskansliet 2023:10)

För att bidra till förbättrade förutsättningar för god hälsa avser regeringen att...bidra till motståndskraftiga hälso- och sjukvårdssystem, särskilt kompetensförsörjning och utbildning inom hälso- och sjukvården... (ibid)

Regeringen ska...stödja arbete mot alla former av sexuellt och könsrelaterat våld... (Regeringskansliet 2023:15)

I det första exemplet ovan redogör man inte för vem som ska utbildas, samt få tillgång till rent vatten, sanitet och hygien. Detsamma gäller vem som ska utbildas inom hälso- och sjukvården, i det andra exemplet. Formuleringen “stödja arbete” i det tredje citatet, implicerar att det rör sig om ett arbete som redan pågår. Vem som utför det framgår dock inte. Det framgår inte heller vem som utsätts för våld. Oftast finns dock en tydlig, men passiv, mottagare av den handling som utförs. Några exempel inkluderar:

Svenskt bistånd ska skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck. (Regeringskansliet 2023:2)

Regeringen ska särskilt verka för att stärka mänskliga fri- och rättigheter...sexuella och reproduktiva rättigheter, rättigheter för kvinnor och flickor, barn och unga, hbtqi-personer och för personer med funktionsnedsättning. (Regeringskansliet 2023:12)

Regeringen avser [att]...öka stödet till människorätts- och demokratiförsvare... (Regeringskansliet 2023:13)

Svenskt bistånd ska lyfta fler människor ur fattigdom och på sikt in i välstånd. (Regeringskansliet 2023:5)

Formuleringar av slagen “lyfta ur”, “stärka” och “stödja” är frekvent återkommande. I de fall (ungefär lika ofta) som mottagarländer eller deras medborgare tilldelas en mer aktiv roll, görs detta oftast sekundärt i relation till Sveriges handlingar. Till exempel skriver man att:

Regeringen vill skapa förutsättningar för utvecklingsländer och människor att genom handel och ekonomisk utveckling ta sig från fattigdom till välstånd... (Regeringskansliet 2023:6)

samt att

Utvecklingssamarbetet har...en viktig uppgift att i nära samspel med privata aktörer skapa förutsättningar i partnerlandet för arbete, handel och investeringar samt stärka lokalt näringsliv så att människor och länder långsiktigt kan resa sig ur fattigdom. (Regeringskansliet 2023:9)

Mottagarländer och deras medborgare kan alltså självständigt utvecklas, men först efter det att Sverige eller andra aktörer i väst skapat förutsättningar för detta. Ibland ges vikten av mottagarnas eget handlande eventuellt något större utrymme genom formuleringar av slagen "i samspel med det lokala näringslivet" eller "i samverkan med offentliga och privata aktörer i partnerländer" (se till exempel Regeringskansliet 2023:9).

Förutom Sverige och svenska aktörer, utmålas även vissa andra som drivande i positiva handlingar, vid några tillfällen. Dessa aktörer inkluderar USA, andra nordiska länder, andra ospecificerade givare, EU, FN och utvecklingsbanker (Regeringskansliet 2023:14,17,26-28). De beskrivs ibland som drivande *i sig själva*, ibland som drivande eller viktiga i relation till Sveriges handlingar.

Lokala civilsamhällesorganisationer är de enda aktörerna i mottagarländer som, vid ett par tillfällen, mer direkt porträtteras som drivande i relation till positiva handlingar. Regeringen skriver att:

Ett livskraftigt, pluralistiskt och självständigt civilsamhälle...är en förutsättning för ett demokratiskt samhälle. Regeringen avser därför att...stödja organisationer, demokratirörelser, aktörer och nätverk som står upp för mänskliga fri- och rättigheter, samt bevakar och slår vakt om demokrati och rättsstatens principer... (Regeringskansliet 2023:12-13)

Värdet av civilsamhällesorganisationer tas även upp i följande citat:

Genom upparbetade och nära samarbetsrelationer...kan civilsamhällesorganisationer spela en avgörande roll för att skapa möjligheter för människor att själva påverka och förbättra sina levnadsvillkor. Särskilt i konfliktmiljöer och i svåra säkerhetspolitiska kontexter kan lokala civilsamhällesorganisationer vara avgörande för att kunna genomföra biståndsinsatser. (Regeringskansliet 2023:28)

Vikten av lokala aktörer, och vad de gör, poängteras här. Samtidigt är Sverige fortfarande närvarande; dels måste organisationerna samarbeta med Sverige, dels är det, i det sista citatet, Sverige som i slutändan ska genomföra insatserna. I den mån "institutioner och samhällsviktiga sektorer" kan ses som aktörer, porträtteras dessa också som aktiva vid ett tillfälle. Regeringen skriver då att man ska "...prioritera stöd till institutioner och samhällsviktiga sektorer i samarbetsländer som genomför reformer i demokratisk riktning..." (Regeringskansliet 2023:12).

Reformens föregångare från 2016 präglas av liknande formuleringar. Även i den är Sverige den tydligast drivande aktören i positiva handlingar. Biståndsmottagare är oftast antingen passiva, eller aktiva i andra hand. Det finns dock skillnader. Medan den nya reformen endast porträtterar lokala civilsamhällesorganisationer som drivande aktörer i mottagarländer (se ovan), framställer föregångaren även aktörer såsom lokala människorättsförsvarare, politiska partier, migranter med ursprung i mottagarländer, samt kvinnor i mottagarländer, som aktiva och drivande i utveckling. Tre exempel följer nedan.

Männikorättsförsvarare spelar en central roll. (Regeringskansliet 2016:19)

En demokratisk utveckling kan bara byggas på fria, rättvisa, pluralistiska och transparenta valprocesser...De politiska partierna är tillsammans med civilsamhällets aktörer centrala som opinionsbildare och röstbärare. (Regeringskansliet 2016:18-19)

Migranter är ofta engagerade i utvecklingen i ursprungslandet, t.ex. genom finansiella remitteringar [pengar som migranter skickar till sina ursprungsländer] och etablering av företag. (Regeringskansliet 2016:34)

Särskilt kvinnor, som i den nya reformen uteslutande beskrivs som mottagare av positiva handlingar, spelar en mer aktiv roll i föregångarens beskrivningar. I den skriver man till exempel:

Kvinnor har ofta huvudansvaret för livsmedelsproduktion, vattenförsörjning och familjens välfärd och har därför kunskap om hur t.ex. klimatanpassningsåtgärder lokalt bör utformas. (Regeringskansliet 2016:25)

Kvinnor är i betydligt högre grad verksamma i den förnybara energisektorn än i den fossila. (ibid)

I föregångaren tilldelas biståndsmottagare också en delvis aktiv roll genom vad jag under kodningsarbetet har valt att kalla *hänsyn*. Föregångaren innehåller flertalet formuleringar av slagen:

Kvinnors och flickors egna erfarenheter, behov, prioriteringar och förutsättningar är utgångspunkter för att kunna förändra kvinnors och flickors levnadsvillkor. (Regeringskansliet 2016:20)

Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete tar sin utgångspunkt i ländernas egna strategier, planer och system för fattigdomsminskning och utveckling. (Regeringskansliet 2016:49)

samt

...vi strävar efter en samstämmig politik som tar hänsyn till fattiga människors syn på utveckling. (Regeringskansliet 2016:3)

Biståndsmottagare kan här inte ses som aktiva i den mening att de utför någon handling, Sverige är fortfarande den drivande aktören. Samtidigt är de inte enbart passiva mottagare av den handling som utförs, utan på ett sätt involverade eller integrerade i den, varför jag valt att placera dem någonstans mellan aktiva och passiva. I den nya reformen förekommer endast en formulering liknande de jag citerat ovan. Då talar man om att, i samband med biståndsarbete, uppmärksamma barns erfarenheter och livssituation (se Regeringskansliet 2023:3).

Föregångaren porträtterar, liksom den nuvarande reformen, även aktörer såsom EU, FN och utvecklingsbanker som drivande vid några tillfällen. En formulering som endast återfinns i föregångaren är “världens ledare” eller “världens länder”. Till exempel skriver man att “...världens ledare [har] enats om att samla de internationella agendorna för fattigdomsminskning...” (Regeringskansliet 2016:5) Aktörer som försvunnit i den nya reformen är religiösa samfund, den lokala arbetsmarknadens parter, inklusive fackliga organisationer, samt producentorganisationer (se Regeringskansliet 2016:19,30,32,52).

5.2 Utsatthet och negativ andrafiering

Inte i något fall i reformen porträtteras Sverige, eller andra aktörer i väst, som drivande i relation till negativa handlingar. Texten tenderar generellt att beskriva negativa processer som händelser eller tillstånd, där ingen aktör står bakom det som sker. Jag återkommer till detta i nästa avsnitt. Länder utanför väst tillskrivs däremot, vid några tillfällen, negativa handlingar, eller handlingar som skulle kunna få negativa konsekvenser. Ett exempel är meningen:

Auktoritära stater försöker med politiska och ekonomiska medel samt genom uppbyggnad av teknisk infrastruktur att påverka den globala utvecklingen till sin fördel. Därmed ökar vikten av strategisk samverkan mellan likasinnade demokratier inom utvecklingssamarbetet. (Regeringskansliet 2023:2-3)

Det är här oklart om man åsyftar auktoritära stater som regeringen ger eller har givit bistånd till, eller inte. De auktoritära staterna står i vilket fall i motsats till “likasinnade demokratier”, där Sverige bör antas vara inräknat. I citatet “Svenskt bistånd ska inte stödja stater eller aktörer som är ickedemokratiska eller motverkar den regelbaserade världsordningen...” porträtteras länder utanför väst som att de möjligen skulle vara drivande i att just “motverka den regelbaserade världsordningen”. De är också icke-demokratiska, i motsats till det demokratiska Sverige. Mottagarländer porträtteras också som aktiva, eller ansvariga, genom följande citat:

Att länder själva har huvudansvaret för sin utveckling är en central utgångspunkt i omställningen av biståndet. (Regeringskansliet 2023:5)

Det är varje regerings uppgift att upprätthålla mänskliga fri- och rättigheter för de egna medborgarna samt sörja för deras ekonomiska och sociala välmående...Samarbetsländernas regeringar har alltid ansvar för att bekämpa fattigdom och åstadkomma utveckling i landet, och leva upp till internationella åtaganden. (Regeringskansliet 2023:25)

Handlingarna i citaten ovan skulle kunna ses både som positiva och negativa, beroende på hur väl mottagarländerna lyckas med de uppgifter som tillskrivs dem. Även reformens föregångare poängterar att mottagarländer själva ansvarar för sin utveckling (Regeringskansliet 2016:49). Detta diskuteras vidare i avsnitt sex.

Föregångaren porträtterar också aktörer i mottagarländer som drivande i relation till negativa handlingar, vid ett par tillfällen. Till exempel skriver man, när man talar om korruption, att “[s]tatsbärande partier tar över stora delar av samhällsapparaten och gör det svårt att etablera en pluralistisk demokrati.” (ibid). En skillnad är dock att Sverige, vid åtminstone ett tillfälle, är drivande i handlingar som skulle kunna få negativa konsekvenser. 2016 års föregångare inleds med att regeringen konstaterar att “...våra handlingar påverkar förutsättningarna för människor på andra delar av jorden.” (Regeringskansliet 2016:3) Här görs en uppdelning mellan “vi” och “dem”, men det är “vi:et” som tillskrivs ansvar för en (eventuellt) negativ handling. Därtill medger man, återigen när man talar om korruption, att utvecklingssamarbetets resursflöden i sig kan utgöra en korruptionsrisk (Regeringskansliet 2016:19).

Både den nya biståndsreformen och dess föregångare beskriver mottagarländer i termer av “samarbetsländer” eller “partnerländer”. Jag har tidigare redogjort för hur dessa begrepp sällan lyckas förändra diskursens grundläggande uppdelning mellan “vi” och “dem” (se avsnitt 3). Analysen fokuserar därför i resten av detta avsnitt på vilka andra egenskaper Sverige kontra mottagare tillskrivs genom ordval. I reformen beskrivs länder utanför väst vid några tillfällen som *dysfunktionella*; eventuellt *icke-demokratiska* eller som att de *saknar demokratisk reformvilja*; som *fattiga* eller som *länder i fattigdom*; *utvecklingsländer* eller *länder där utvecklingen går i fel riktning*; *låg- eller medelinkomstländer*; samt som *sårbara* eller *utsatta* länder (se Regeringskansliet 2023:3-6,11,24). Allra oftast beskrivs de dock enbart i termer av samarbets-/partnerländer, eller kort och gott som “länder”. Människor som lever i dessa stater beskrivs som *fattiga* eller som *människor som lever i fattigdom och förtryck*, samt som *utsatta*, *offer för* eller *drabbade av* saker som krig, våld och klimatförändringar. Därtill beskrivs kvinnor och flickor som *begränsade* av normer och

sedvänjor (se Regeringskansliet 2023:2,4-5,12,15). Ibland beskrivs de enbart som “människor”. Civilsamhällesorganisationer beskrivs som *viktiga partners* (Regeringskansliet 2023:28).

Reformens föregångare beskriver främst länder utanför väst som *låg- och/eller medelinkomstländer* (förutom i de fall de enbart kallas samarbets-/partnerländer, utan att tillskrivas några andra egenskaper). Andra formuleringar som förekommer är *fattiga länder*; *konfliktdrabbade länder*; *utvecklingsländer* eller *minst utvecklade länder*; *sviktande stater*; samt *sårbara* eller *utsatta* länder (se till exempel Regeringskansliet 2016:6-8,11,48). Människor beskrivs, likt i den nya reformen, som *fattiga* eller (oftare) som *människor som lever i fattigdom och förtryck*, samt som *utsatta för* eller *drabbade av* olika saker. Andra formuleringar som förekommer är *undernärda* och *sårbara* (se till exempel Regeringskansliet 2016:3,11-14,40). Människor beskrivs också vid ett par tillfällen som att de saknar något, som rent vatten eller elektricitet. Detta genom formuleringar av slagen “människor som står utan...” eller “människor utan tillgång till...” (Regeringskansliet 2016:7,11). Kvinnor beskrivs även i reformens föregångare som *begränsade*, denna gång av våld. Den kanske markantaste skillnaden är att ytterligare aktörer i mottagarländer, förutom civilsamhällesorganisationer, på olika sätt beskrivs som *viktiga*. Detta rimmar väl med vad jag tidigare konstaterat - att föregångaren porträtterar fler lokala aktörer än bara civilsamhällesorganisationer som drivande. Till exempel skriver man att:

Kvinnor är kraftfulla förändringsaktörer. (Regeringskansliet 2016:21)

...kvinnliga människorättsförsvarare och kvinnoorganisationer, har en viktig roll.
(Regeringskansliet 2016:22)

Ungdomar är viktiga för att skapa inkluderande och fredliga samhällen...
(Regeringskansliet 2016:27)

En ytterligare skillnad är att föregångaren ägnar betydligt mer utrymme åt att tala om just människor, snarare än länder och multilaterala organisationer.

Reformen framställer Sverige och svenska aktörer som på olika sätt *viktiga* eller *av värde*. Detta genom formuleringar som “Regeringens angivna tematiska prioriteringar fokuserar på de områden där Sverige...kan bidra med störst mervärde genom en bred resursbas och upparbetad erfarenhet” eller “Svenska företag kan spela en viktig roll i

genomförandet av utvecklingssamarbetet. Många av dem ligger i framkant i frågor om hållbarhet och socialt ansvarstagande...” (Regeringskansliet 2023:8,29). Sverige och svenska aktörer beskrivs också som *engagerade, kunniga, ansvarstagande* och som en *stark röst och aktör* för positiva värden, som demokrati och mänskliga rättigheter. Därtill är Sverige, eller ska Sverige vara, en *framträdande* och *god partner* åt de länder till vilka bistånd ges. Biståndet i sig beskrivs som *generöst* och som en *tydlig kraft* för jämställdhet och fri- och rättigheter (se till exempel Regeringskansliet 2023:2,4,7,12,15,22,27). Reformens föregångare porträtterar Sverige på ungefär samma sätt; Sverige och olika svenska aktörer är engagerade och kunniga, och tar ansvar för de utmaningar som världen står inför (se till exempel Regeringskansliet 2016:4-5).

5.3 Osynliggörande av kontext och ansvar

Biståndsreformen tenderar, som nämnt, att beskriva negativa processer som händelser eller tillstånd, snarare än handlingar. Regeringen konstaterar till exempel att “...befolkningen i alla länder [inte får] ta del av den höjda levnadsstandarden”, utan att gå närmare in på varför (Regeringskansliet 2023:2). På liknande sätt skriver man att man ska arbeta mot barnäktenskap, vilket förekommer som sedvänja eller är lagligt på vissa platser. Detta utan att gå in på möjliga orsaker till *varför* det förekommer (Regeringskansliet 2023:16). Reformens föregångare innehåller liknande formuleringar, som till exempel “...antalet barnarbetare i världen har minskat det senaste decenniet, främst bland flickor, men fortfarande är 158 miljoner barn i arbete...” (Regeringskansliet 2016:11) Ofta ersätts en möjlig aktör med ett substantiv. Ett par exempel inkluderar:

Fler, men också allt längre, väpnade konflikter har lett till ett ökat mänskligt lidande... (Regeringskansliet 2023:3)

Korruption...är en starkt bidragande orsak till fattigdom och bristande utveckling av demokratiska rättigheter runt om i världen. (Regeringskansliet 2023:12)

Avskogning står för en betydande andel av de globala utsläppen av växthusgaser. (Regeringskansliet 2016:10)

I det första exemplet ovan skulle man istället kunna skriva att det faktum att människor krigar, har lett till ett ökat lidande. På samma sätt skulle "korruption" kunna beskrivas som att någon eller några (ledare, tjänstemän eller andra) är korrupta. I det sista exemplet, hämtat ur reformens föregångare, beskrivs processen med hjälp av substantivet "avskogning", utan att man går in på vem eller vilka som hugger ner nämnda skog. Det förekommer också att man sätter processen och dess mottagare i fokus. I formuleringen "Den globala medeltemperaturen fortsätter att stiga. Människor som lever i dysfunktionella stater eller geografiskt utsatta nationer drabbas ofta hårdare av klimatförändringarna..." (Regeringskansliet 2023:3) synliggörs den negativa processen, och de som påverkas av den. Det faktum att någon rimligen har orsakat klimatförändringarna beaktas däremot inte.

Även positiva processer beskrivs ibland som händelser eller tillstånd. Också här ersätts handlingar, vilka skulle kunna beskrivas genom verb, av substantiv. Till exempel skriver man att "[l]evnadsstandarden i världen genom marknadsekonomi och handel [har] höjts..." (Regeringskansliet 2023:2) I detta fall hade "handel" kunnat ersättas av att "någon handlar". Även föregångaren ersätter vissa möjliga positiva handlingar med substantiv, som just "handel" eller "ansvarsfulla investeringar" (se till exempel Regeringskansliet 2016:11,32).

5.4 Sammanfattning av analys

Sammanfattningsvis framställer reformen Sverige på ett uteslutande positivt sätt. Dess föregångare följer samma mönster, med undantaget att Sverige i den, vid ett fåtal tillfällen, porträtteras som ansvarig för något (potentiellt) negativt. Detta utgör dock en mycket liten del av helheten. Sverige är också, i båda texterna, den allra mest drivande i positiva handlingar. Även andra västbaserade aktörer, som EU och utvecklingsbanker, porträtteras som drivande. I båda texterna är biståndsmottagare främst antingen passiva mottagare av de handlingar som utförs, eller aktiva i andra hand. Med det avser jag att de beskrivs kunna göra något för sin egen utveckling, men först efter det att Sverige lagt grunden för detta. En skillnad är att reformen enbart porträtterar civilsamhällesorganisationer som i sig själva drivande aktörer i mottagarländer. Ofta handlar det om partnerorganisationer till svenska civilsamhällesorganisationer, ibland specificerar man inte närmare vilka organisationer man avser. Reformens föregångare däremot framställer även aktörer såsom lokala människorättsförsvarare, migranter med ursprung i mottagarländer, samt kvinnor i

mottagarländer, som drivande i utveckling. Vissa aktörer som finns med i föregångaren, och där porträtteras som aktiva eller aktiva i andra hand, har helt försvunnit i den nya reformen. En formulering som endast förekommer i föregångaren är "världens ledare/världens länder". Den implicerar att alla länder - både i och utanför väst - skulle vara aktiva. Därtill beskriver föregångaren mottagarländer och deras medborgare som, om än inte aktiva, åtminstone integrerade eller involverade i svenskt utvecklingsarbete. Detta genom att skriva att man ska ta utgångspunkt i ländernas egna strategier för utveckling, och ta hänsyn till medborgarnas erfarenheter. Huruvida detta faktiskt *görs* (eller *gjordes*) i praktiken är en annan fråga, som faller utanför den här uppsatsen.

Både reformen och dess föregångare ställer den positiva bilden av Sverige i relation till en annorlunda bild av de som mottar bistånd. Denna skiljer sig dock delvis åt mellan texterna. För det första beskriver föregångaren fler icke-västliga aktörer än bara civilsamhällesorganisationer som på olika sätt *viktiga*. Detta harmonierar med det faktum att den också beskriver fler aktörer som drivande. För det andra kan föregångaren i något högre grad sägas beskriva människor i mottagarländer som utsatta. Båda texterna använder ord som just *utsatta* eller *drabbade av*. Unikt för föregångaren är formuleringarna *undernärda* och *sårbara*, samt det faktum att man beskriver människor i mottagarländer som att de saknar något (som "vi i väst" har). För det tredje kan reformen sägas präglas av mer negativ andrafiering. Detta genom att den beskriver (vissa) stater utanför väst som *dysfunktionella* eller *icke-demokratiska*, eller som att deras ledare skulle *sakna demokratisk reformvilja*. Dessa stater sätts sedan i motsats till Sverige och Sveriges *likasinnade*. Formuleringar av slagen ovan saknas i föregångaren, som istället beskriver stater till exempel som drabbade av konflikt, vilket pekar på en utsatthet även när det kommer till länder. Både denna utsatthet och en mer negativ andrafiering kan emellertid problematiseras utifrån ett postkolonialt perspektiv, vilket jag återkommer till i diskussionen. Med detta sagt beskriver båda texterna mottagarländer som *utvecklingsländer*, vilket, som diskuterats redan i teoriavsnittet, implicerar att de skulle vara eftersatta i relation till utvecklade länder. Båda texterna beskriver också mottagarländer som utsatta och sårbara, vilket istället implicerar just utsatthet. Skillnaderna mellan texterna är alltså relativt små, men de finns där.

Ingen av texterna tar direkt hänsyn till varför de fenomen som beskrivs som problem har uppstått eller kvarstår. Åtminstone tillskrivs ingen aktör ansvar för det inträffade. Man tar inte heller hänsyn till negativ inverkan som västvärlden kan ha haft på andra länder. 2016 års konstaterande att "...våra handlingar påverkar förutsättningarna för människor på andra delar

av jorden...” är det närmsta ett sådant hänsynstagande man kommer (Regeringskansliet 2016:3).

6. Diskussion

Syftet med den här uppsatsen har varit att undersöka hur regeringen i reformen av svenskt bistånd framställer Sverige som givare kontra de som mottar svenskt bistånd. Detta under premissen att sättet vi framställer verkligheten på, formar vår förståelse för den, och därmed också våra handlingar och vad vi anser vara legitimt. Jag har tagit utgångspunkt i postkolonial teori, vilken belyser hur en ojämlik maktrelation mellan västvärlden och länder utanför väst skapas och upprätthålls bland annat genom koloniala diskurser. Sådana kännetecknas av en åtskillnad mellan det utvecklade, moderna, rådiga - allmänt goda - väst, och det outvecklade, omoderna, oförmögna - sämre - “andra”. Postkoloniala kritiker av utvecklingsbistånd har gjort gällande att det bevarar ett ojämlikt maktförhållande mellan de som ger och de som får bistånd. Detta återspeglas i vårt sätt att tala om biståndsmottagare och länder utanför västvärlden. Samtidigt påverkar just vårt sätt att tala den ordning som råder, och kan upprätthålla eller förändra den. I fråga om förändring kan de maktstrukturer som finns förstärkas eller ifrågasättas. Under premissen att en negativ framställning av länder utanför väst historiskt sett har legitimerat västerländsk dominans, har jag tittat på hur denna framställning förändrats när svensk biståndsgivning i högre grad (eller åtminstone mer uttalat) kommit att handla om att gynna Sveriges egna intressen, bland annat genom hårdare villkor för bistånd.

Sveriges policy för utvecklingsbistånd präglas både före och efter reformen av att Sverige som givare framställs på ett positivt sätt. Sverige bilden kan sägas ha blivit ännu lite positivare i den nya reformen, även om olikheterna är små. Skillnader mellan de två texterna syns istället främst när det kommer till hur biståndsmottagare framställs. Mottagare av bistånd kan sägas ha gått från att främst vara utsatta och sårbara, till att i större utsträckning vara *sämre* eller mindre moraliska än Sverige och andra aktörer i väst. Båda dessa sätt att framställa mottagare på kan emellertid kritiseras utifrån ett postkolonialt perspektiv, vilket jag redogjort för i avsnitt 2.3. Policyn har alltså inte blivit mindre kolonial i detta avseende, men kolonial på ett “annat sätt”. En möjlig tanke är att mindre sårbarhet, och mer direkt negativa

egenskaper, kan legitimera den typ av “hårdare tag” som tuffare och fler villkor måste sägas vara.

Den kanske största skillnaden mellan reformen och dess föregångare gäller dock icke-västliga aktörers handlingsförmåga och värde för utveckling. Även om dessa aktörer främst var passiva mottagare av svenskt stöd, eller aktiva i andra hand, i 2016 års policy, har de blivit *ännu* mer passiva i den nya reformen. Vissa av dem har till och med försvunnit helt. Givet att diskurs får återverkningar på andra praktiker, och att det har påvisats att koloniala diskurser får återverkningar på hur man arbetar med bistånd och bemöter medborgare i mottagarländer (se till exempel Watson 2013), är det problematiskt att den svenska diskursen i detta avseende ser ut att ha blivit *mer* kolonial än förut. Gällande de ojämlika maktstrukturer som präglar relationen mellan givare och mottagare av bistånd, kan sägas att dessa rimligen förstärks genom den förändrade diskursen. Detta när ett ifrågasättande hade varit att föredra sett ur ett kritiskt, postkolonialt perspektiv.

Något annat som är intressant i relation till dikotomin drivande/passiv, är att båda texterna deklarerar att mottagarländer själva är primärt ansvariga för sin utveckling. Den nya reformen lägger särskild vikt vid detta. Det kan tyckas motstridigt att poängtera att någon är ansvarig, samtidigt som man i högre grad osynliggör dennes handlingsförmåga. Detta skulle kunna kopplas till den tidigare forskning som gör gällande att begrepp eller idéer som skulle kunna motverka passivitet, inte lyckas förändra utvecklingsdiskursens grundläggande, koloniala struktur. Gällande begrepp som *samarbete* eller *partnerskap*, vilka används i båda texterna, menar Ziai att de, även om de är relativt “tomma”, fortfarande kan lägga grunden för förändring (se avsnitt 3). McEwan (2019:134) menar att postkolonial teori förhåller sig mer konstruktivt till utveckling än vissa andra kritiska teorier; det anses inte möjligt att stå helt utanför den dominerande diskursen, eller helt förkasta utvecklingskonceptet. Istället bör man försöka förändra diskursen inifrån. Relaterat till detta vill jag lyfta föregångarens porträttering av aktörer såsom kvinnor i mottagarländer som åtminstone delvis drivande i, och viktiga för, utveckling. Även om mottagare främst porträtteras som passiva även i reformens föregångare, skulle den lilla handlingskraft de ändå tillskrivs kanske kunna lägga grunden för förändring, i och med att den står i strid med den koloniala diskursens typiska framställning av människor utanför väst som oförmögna att styra sig själva. Även ur denna synvinkel är det därför problematiskt att kvinnor, migranter, människorättsförsvarare, med flera, i den nya reformen inte längre direkt beskrivs som drivande eller av värde för mottagarländers utveckling.

Vidare har jag även tittat på huruvida texterna tar hänsyn till den lokala kontexten i de länder där Sverige bedriver utvecklingsarbete. Avsaknaden av en sådan kontextbeskrivning kan kopplas till porträtteringen av Sverige som givare kontra biståndsmottagare. Precis som McEwan konstaterar kan det faktum att man uppmärksammar problem, till exempel barnarbete, utan att ta hänsyn till kontexten i vilken det förekommer, leda till att "den andre" utmålas som ociviliserad eller omoralisk, även om problemet ligger utom dennes kontroll (se avsnitt 2.3). Gällande kontext tar ingen av texterna heller direkt hänsyn till Sveriges eller västvärldens eventuella inblandning i de problem som beskrivs. Det är mycket svårt att redogöra för exakt vem eller vilka som är ansvariga för olika, många gånger världsomspännande, problem. Det är inte heller mitt syfte. När det gäller till exempel klimatförändringar skulle nog de flesta dock hålla med om att västvärlden är åtminstone delvis ansvarig för dessa. I en alternativ beskrivning av verkligheten hade detta kunnat uppmärksammas, vilket i sin tur hade gjort framställningen av västerländska givare sämre. Som nämnt i analysen poängterar reformens föregångare att våra handlingar påverkar andra människors och andra länders förutsättningar, vilket är det närmaste ett tillkännagivande av Sveriges eventuellt negativa inverkan man kommer. Fler uttalanden likt detta skulle kanske också kunna rubba koloniala diskurser, präglade av en positiv bild av västerländska aktörer. Detta genom att beskriva väst snarare än "den andre" som, åtminstone en bidragande, orsak till de problem som målas upp. Tyvärr har formuleringar av detta slag försvunnit helt i den nya reformen.

7. Avslutande reflektioner

Genom min analys har jag konstaterat att den svenska biståndsreformens framställning av Sverige som givare av bistånd kontra mottagare, kan problematiseras utifrån ett postkolonialt synsätt. Framställningen präglades av koloniala diskurser redan innan reformen, men kan sägas ha blivit ännu mer problematisk nu. Resultatet rimmar väl med min initiala tanke; att biståndsmottagare skulle porträtteras på ett sämre sätt, i takt med biståndet dels villkorades på nya sätt, dels kom att handla mer om att också gynna Sverige som givarland. Jag har diskuterat positiva aspekter av biståndsreformens föregångares beskrivningar av verkligheten, vilka skulle kunna utmana den rådande utvecklingsdiskursen, och därmed lägga grunden för en positiv förändring. Dessvärre ser vi inte mer av dessa positiva inslag i den nya reformen;

de ser snarare ut att ha försvunnit. Gällande vidare forskning hade det varit intressant att undersöka om biståndsdiskursen i andra givarländer, som har eller kommer att följa i Sveriges fotspår framöver, genomgår liknande förändringar.

Jag nämnde i avsnitt 4.3 att denna uppsats inte utesluter att reformen kan legitimeras också genom andra diskurser än de som är kopplade till porträtteringen av biståndsgivare och mottagare. Som ytterligare förslag till vidare forskning skulle jag därför vilja lyfta fram två saker jag funnit intressanta under analysarbetet, men som fallit utanför mitt syfte. Som nämnt har migranter som drivande eller viktiga aktörer i relation till utveckling, försvunnit i den nya reformen. Migration som fenomen är däremot högst inkluderat, vilket inte är särskilt förvånande givet att de nya biståndsvillkoren är kopplade bland annat till migrationspolitiska mål. Min känsla efter att ha läst materialet flertalet gånger, är att även diskursen kring migration har förändrats; migration tycks ha gått från att potentiellt ha positiva effekter, och i de fall det har negativa effekter främst ha det för de som tvingas migrera, till att uteslutande vara något negativt, och då kanske framförallt för länder i väst, snarare än migranterna själva. Även kriget i Ukraina tar upp en betydande del av texten i den nya reformen. En tanke är att det förändrade säkerhetsläget skulle kunna legitimera andra förändringar i reformen, som till exempel ett ökat fokus på Sveriges närområde, samt det faktum att bilateralt utvecklingsbistånd ska ges till färre länder.

Gällande arbetets gång har det varit svårast att operationalisera och faktiskt mäta koloniala diskurser i text. Som nämnt i metod- och teoridiskussionen finns inget föredraget ramverk att använda sig av. Jag har trots det, utifrån min valda teori, lyckats sammanställa ett analytiskt ramverk som gjort det möjligt att besvara mina forskningsfrågor. Min förhoppning är att fortsatta kritiska granskningar av biståndsdiskursen, både i Sverige och generellt, kan bidra till att utmana och förändra den till det bättre.

Referenser

- Boréus, K. & Seiler Brylla, C., 2018, Kritisk diskursanalys, i Boréus, K. & Bergström, G. (red.) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, Lund: Studentlitteratur (4 uppl), s. 305-351.
- Browne, S., 2022, *Aid and Influence: Patronage, Power and Politics*, New York: Routledge (2 uppl.).
- Concord, 2023, *Analys av reformagendan för biståndet*
<https://concord.se/analys-av-reformagendan-for-bistandet> [2024-03-01].
- Crewe, E. & Harrison, E., 1998, *Whose Development? An Ethnography of Aid*, London; New York: Zed Books.
- Development Assistance Committee, u.å., *Frequently asked questions: official development assistance (ODA) and migration*
<https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/faq-oda-migration.htm> [2024-05-16].
- Fentahun, G., 2023, Foreign aid in the post-colonial Africa: Means for building democracy or ensuring Western domination?, *Cogent Social Sciences*, 9(1), s. 1-15.
- Guillaumont, P., Boussichas, M. & Dsouza, A., 2023, *The Evolution of Aid Conditionality: A Review of the Literature of the Last Twenty Years*, EBA Working Paper September 2023, The Expert Group for Aid Studies (EBA), Sweden.
- Lindh, K. & Haider, J., 2010, Development and the Documentation of Indigenous Knowledge: Good Intentions in Bad Company?, *Libri*, 60(1), s. 1-14.
- Lomba, A., 2008, *Kolonialism/Postkolonialism: En introduktion till ett forskningsfält*, övers. Söderlind, O., Hägersten: Tankekraft förlag (2 uppl).
- McEwan, C., 2019, *Postcolonialism, decoloniality and development*, London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group (2 uppl).
- Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, 2016, *Policyramverk för svenskt utvecklingsamarbete och humanitärt bistånd*
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2016/12/skr-20161760/> [2024-03-02].

Regeringskansliet, Utrikesdepartementet, 2023, *Bistånd för en ny era - Frihet, egenmakt och hållbar tillväxt* (tillgänglighetsanpassad)
<https://www.regeringen.se/rapporter/2023/12/bistand-for-en-ny-era---frihet-egenmakt-och-hallbar-tillvaxt/> [2024-03-02].

Sida, 2021, *Två sorters bistånd* <https://www.sida.se/sa-fungerar-bistandet/tva-sorters-bistand> [2024-05-01].

Strand, M., 2022, Coloniality and othering in DFID's development partnership with South Africa, *South African Journal of International Affairs*, 29(3), s. 365-386.

Svahn, N. & Haglund, A., 2023, Villkor för bistånd: Ta emot utvisade medborgare, *Tidningen Syre*, 14 december
<https://tidningensyre.se/2023/14-december-2023/villkor-for-bistand-ta-emot-utvisade-medborgare/> [2024-05-01].

van Leeuwen, T., 2008, *Discourse and Practice: New Tools for Critical Analysis*, Oxford; New York: Oxford University Press.

Watson, M. D., 2013, *The Colonial Gesture of Development: The Interpersonal as a Promising Site for Rethinking Aid to Africa*, *Africa Today*, 59(3), s. 3-28.

Winther-Jørgensen, M. & Phillips, L., 2000, *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.

Ziai, A., 2016, *Development Discourse and Global History: From colonialism to the sustainable development goals*, London: Routledge.